

Covid-19 på särskilda boenden för äldre samt hemtjänst

Stockholms län
Uppdaterad 2020-06-02

I länets 26 kommuner finns 313 särskilda boenden för äldre, även kallade vård- och omsorgsboenden, för äldre och 70 boenden för korttidsvård. Där bor cirka 15.000 äldre personer med stort behov av stöd i sin vardag. De tillhör riskgruppen som riskerar att drabbas svårt av covid-19, och stora ansträngningar görs därför för att skydda dem från smitta. Det finns också cirka 34.000 personer som har hemtjänst. Det här faktaunderlaget ger en lägesbild över nuläget, smittspridningen och förutsättningarna för det förebyggande av arbetet. I dagsläget (2020-06-01) finns konstaterad covid-19 på 235 boenden, där 2.263 personer har testats positivt för viruset.

Särskilt boende för äldre

Särskilt boende, eller vård- och omsorgsboende, för äldre är en behovsprövad kommunal boendeform enligt socialtjänstlagen. Boendeformen är den enskilde äldres egen bostad, samtidigt som den också är en vård- och omsorgsmiljö och en arbetsplats. I ett särskilt boende får den äldre service och omvårdnad dygnet runt av personal såsom vårdbiträden, undersköterskor, sjuksköterskor, läkare, arbetsterapeuter, fysioterapeuter med fler.

Kommunen är alltid huvudman för det särskilda boendet, även om många boenden drivs av privata utförare. Kommunen ansvarar för vård- och omsorgsinsatser till och med sjuksköterskenivå medan Region Stockholm ansvarar för läkarinsatser.

Fakta om särskilda boenden i Stockholms län

I länets 26 kommuner finns sammanlagt 313 särskilda boenden för cirka 15.000 personer. Det finns särskilda boenden för äldre med somatiska, det vill säga kroppsliga, besvär och för äldre med demensdiagnos. Det finns också profilboenden för äldre med särskilda diagnoser eller funktionsnedsättningar, eller psykisk sjukdom. Ungefär hälften av platserna på särskilt boende i länet är för demensdiagnos. Medelåldern för personer på särskilt boende är 85 år. Hur länge en person bor på ett särskilt boende varierar kraftigt mellan olika individer och kommuner. Den genomsnittliga tiden var år 2018 strax under två år. I länet finns också 70 boenden för kommunal korttidsvård där personer vistas under kortare perioder.

Antalet personer som är smittade av covid-19 på särskilt boende

Äldre på särskilt boende är en särskilt utsatt grupp för covid-19. Ålderdom är den enskilt största riskfaktorn och det är vanligt att äldre på särskilt boende har en eller flera underliggande sjukdomar. Den förväntade återstående livstiden är i många fall kort och olika former av influensavirus är en vanligt bidragande dödsorsak på särskilda boenden. Det har hittills (2020-06-01) konstaterats covid-19 smitta på 235 av länets 313 särskilda boenden för äldre och 70 boenden för korttidsvård för äldre. Antalet äldre som konstaterats smittade är totalt 2.263 personer. Det är 911 personer av de som avlidit på särskilda boenden som haft konstaterad covid-19. Däremot är det svårt att fastställa den faktiska dödsorsaken för dessa personer, även om covid-19 sannolikt är en starkt bidragande faktor. I slutet av maj var det var det ungefär en fjärdedel av de smittade på särskilt boende som hade friskförklarats.

Rutiner för att minska smittspridning inom äldreomsorgen

Personer med symtom på luftvägsinfektion som feber, hosta och andra luftvägsbesvär ska inte komma i kontakt med äldre. Från och med onsdag den 1 april råder nationellt besöksförbud på alla särskilda boenden i Sverige, vilket även omfattar anhöriga till de boende. Många av kommunerna i länet införde dock besöksförbud i inledningen av utbrottet i Sverige. Dessutom håller olika mötesplatser och öppna verksamheter inom äldreomsorgen tills vidare stängt.

Riktlinjer som berörs av covid-19 behöver förändras löpande till följd av nya nationella riktlinjer, ökad kunskap och fler erfarenheter. Varje särskilt boende har rutiner för hur personer som är smittade med covid-19 ska omhändertas. De har också utarbetade hygienrutiner samt rutiner för personalens användning av skyddskläder och annan skyddsutrustning. Rutinerna kring covid-19 följs kontinuerligt upp för att säkerställa att de följs. Utbildningsinsatser kring covid-19 för personal på särskilda boenden pågår kontinuerligt. Särskilt viktigt är det att ny personal får en bra introduktion. Personer med demensdiagnos är särskilt utsatta för risk att smittas av covid-19 på särskilt boende. Det finns kunskapsstöd om arbetssätt vid covid-19 hos personer med demensdiagnos. Det finns rutiner för värdig och säker hantering av personer som avlider på ett särskilt boende för äldre.

Arbetsgivaren ansvarar för att verksamheten fortsatt upprätthålls på ett funktionellt och godtagbart sätt, samt att personalen arbetar under så säkra förhållanden som möjligt. Tillsammans med skyddsombud ska strukturerade riskbedömningar göras för att bedöma vilka arbetsuppgifter eller situationer som kan utsätta personal för smitta. Det kan innebära att ta fram en prioriteringsordning för personalens arbetsuppgifter. Region Stockholm tillhandahåller också krisstöd via telefon till chefer.

Det är behandlande läkare som beslutar var personen ska vårdas. Äldre med smitta vårdas ofta på boendet. Det är respektive kommun som ansvarar för och beslutar om åtgärder för att avskilja smittade eller misstänkt smittade från övriga boenden. Vid smitta eller misstanke om smitta vid ett särskilt boende vidtar kommunen olika åtgärder för att förhindra smittspridning. Dels informeras den äldres anhöriga om att den äldre är misstänkt, eller konstaterat smittad. Dels försöker man hålla den smittade personen avskild från övriga boende tills personen bedömts vara utan symptom i två dagar. Vid konstaterad smitta genomförs smittspårning. En kommun har dock inga möjligheter att genom tvångsåtgärder isolera en person i sitt hem.

Vid transport till och från särskilda boenden sker detta genom regionens sjuktransporter.

Provtagning av covid-19 för boende på särskilt boende

Den totala provtagningskapaciteten för pågående infektion för Region Stockholm är idag betydligt högre. Från och med 19 maj gäller att alla personer i Sverige med medicinsk indikation på covid-19 ska kunna provtas efter remiss från läkare om det behövs inför den fortsatta behandlingen.

Det är Region Stockholm som ansvarar för provtagningen och den görs efter medicinsk bedömning av läkare. Äldre på särskilt boende har varit prioriterade när det gäller provtagning för pågående smitta med covid-19. Sedan i mars har provtagning skett på personer med luftvägsymptom som ska läggas in eller är inlagda på sjukhus eller särskilda boenden. Patienter som skrivs ut till ett särskilt boende provtas inför utskrivningen.

Det har hittills inte funnits tillförlitliga prover för att testa om personer tidigare har varit smittade av covid-19.

Provtagning av personal på särskilt boende

Många verksamheter inom äldreomsorgen har hög sjukfrånvaro bland personalen som inte får arbeta vid smitta eller symptom. Personal med feber och/eller luftvägssymtom som till exempel hosta, snuva, halsont, andningsbesvär ska stanna hemma tills de varit symptomfria i två dagar. Exponerad personal utan symptom arbetar som vanligt, men ska vara uppmärksam på symptom. Om symptom från luftvägarna uppstår på arbetsplatsen, ska personen omedelbart avsluta arbetspasset och gå hem.

Allt eftersom provtagningskapaciteten ökat har allt fler personal inom hälso- och sjukvården och kommunal vård och omsorg kunnat erbjudas provtagning vid symptom. Regionen har nu skapat en organisation för egenprovtagning av personal både i hemmet och på drive-in stationer på olika platser i länet.

Skyddsutrustning inom särskilt boende

Region Stockholm har vårdhygieniska rutiner med klädregler och information om vilken skyddsutrustning som krävs vid olika vårdmoment. Tillgången till skyddsmaterial har varit ansträngd inom kommunernas verksamheter, precis som den är inom regionens verksamheter. Stor kraft läggs på att säkra tillgången på kort och lång sikt. Det är vanligtvis kommunen eller den privata utföraren som är ansvarig för att det finns skyddsutrustning. Det sker nu en fördelning av skyddsmaterial i länet utifrån antalet bekräftade eller misstänkta brukare i kommunerna med covid-19. De boenden där det finns, eller misstänks finnas smitta, är prioriterade vid fördelningen av material. Tillgången till skyddsmaterial inom särskilda boenden bedöms idag vara tillräcklig.

Tillgång till läkemedel och syrgasbehandling inom särskilt boende

Tillgången till läkemedel på särskilda boenden är fortsatt god.

Vid covid-19 kan äldre behöva syrgas. Detta finns normalt inte på särskilt boenden. För att kunna ge syrgas krävs att personal dygnet runt har kompetens och vana att använda utrustningen. ASIH, avancerad sjukvård i hemmet kan i enskilda fall komma till äldreboendet och ge syrgas på plats annars flyttas patienten till geriatrisk klinik eller akutsjukhus.

Hemtjänst

Hemtjänsten är en behovsprövad kommunal insats som ges för att personer, oftast äldre, tryggt ska bo kvar hemma. Behoven är olika och hemtjänst kan innebära hjälp med enklare sysslor några timmar per månad och till andra ges omfattande omsorg flera gånger per dygn.

Personal inom hemtjänsten består av vårdbiträden och undersköterskor. Kommunen är alltid huvudman, men mycket hemtjänst utförs av privata utförare.

I Stockholms län ansvarar Region Stockholm för hemsjukvård, det vill säga hälso- och sjukvård som utförs i människors hem. I några av kommunerna har viss del av hemsjukvården delegerats till kommunerna, till exempel utdelning av mediciner, då den utförs av kommunens personal.

Fakta om hemtjänst

Det är omkring 34.000 tusen personer i kommunerna i Stockholms län som har hemtjänst (personer med trygghetslarm är inte inräknat). Det kan i nuläget vara personer som normalt inte har hemtjänst som nu får detta efter vård på sjukhus eller till följd av att personen smittats av covid-19 och behöver omsorg i hemmet.

Antalet personer som är smittade av covid-19 med hemtjänst

Den som har hemtjänst är oftast äldre och har en eller flera sjukdomar. Därmed är personer med hemtjänst en riskgrupp för covid-19. Det finns ingen aktuell statistik över hur många personer som har hemtjänst som är smittade, eller misstänkt smittade, av covid-19.

Rutiner för att minska smittspridning inom hemtjänst

Riktlinjer som berörs av covid-19 behöver förändras löpande till följd av nya nationella riktlinjer, ökad kunskap och fler erfarenheter. Varje hemtjänstverksamhet har rutiner för hur personer som är smittade med covid-19 ska omhändertas. De har också upparbetade hygienrutiner samt rutiner för personalens användning av skyddskläder och annan skyddsutrustning. Rutinerna kring covid-19 följs kontinuerligt upp för att säkerställa att de följs. Utbildningsinsatser kring covid-19 för personal på särskilda boenden och pågår kontinuerligt. Särskilt viktigt är det att ny personal får en bra introduktion.

Arbetsgivaren ansvarar för att verksamheten fortsatt upprätthålls på ett funktionellt och godtagbart sätt, samt att personalen arbetar under så säkra förhållanden som möjligt. Tillsammans med skyddsombud ska strukturerade riskbedömningar göras för att bedöma vilka arbetsuppgifter eller situationer som kan utsätta personal för smitta. Det kan innebära att ta fram en prioriteringsordning för personalens arbetsuppgifter. Region Stockholm tillhandahåller också krisstöd via telefon till chefer.

Det är behandlande läkare som beslutar var personen ska vårdas. Personer med symptom som har hemtjänst bör i första hand vistas i hemmet tills de har varit symptomfria i två dagar. Personer med konstaterad smitta vårdas oftast i hemmet. En kommun har inga möjligheter att genom tvångsåtgärder isolera en person.

Många kommuner har personal med särskild kompetens som frivilligt besöker brukare med misstänkt eller konstaterad smitta.

Olika mötesplatser och öppna verksamheter inom äldreomsorgen håller tills vidare stängt. Personer som är 70 år eller äldre och behöver besöka vård och behandling, har rätt till sjukresor även om personen i vanliga fall kan resa med kollektivtrafik.

Provtagning av covid-19 för personer med hemtjänst

Det är Region Stockholm som ansvarar för provtagningen och den görs efter medicinsk bedömning av läkare. Den totala provtagningskapaciteten för pågående infektion för Region Stockholm är idag betydligt högre. Från och med 19 maj gäller att alla personer i Sverige med medicinsk indikation på covid-19 ska kunna provtas efter remiss från läkare om det behövs inför den fortsatta behandlingen, vilket även omfattar personer med hemtjänst.

Det har hittills inte funnits tillförlitliga prover för att testa om personer tidigare har varit smittade av covid-19.

Provtagning av personal inom hemtjänst

Många verksamheter inom hemtjänsten har hög sjukfrånvaro bland personalen som inte får arbeta vid smitta eller symptom. Personal med feber och/eller luftvägssymtom som till exempel hosta, snuva, halsont, andningsbesvär ska stanna hemma tills de varit symptomfria i två dagar. Exponerad personal utan symptom arbetar som vanligt, men ska vara uppmärksam på symptom. Om symptom från luftvägarna uppstår på arbetsplatsen, ska personen omedelbart avsluta arbetspasset och gå hem.

Allt eftersom provtagningskapaciteten ökat har allt fler personal inom hälso- och sjukvården och kommunal vård och omsorg kunnat erbjudas provtagning vid symptom. Regionen har nu skapat en organisation för egenprovtagning av personal både i hemmet och på drive-in stationer på olika platser i länet.

Skyddsutrustning inom hemtjänsten

Region Stockholm har vårdhygieniska rutiner med klädregler och information om vilken skyddsutrustning som krävs vid olika vårdmoment. Tillgången till skyddsmaterial har varit ansträngd inom kommunernas verksamheter, precis som den är inom regionens verksamheter. Stor kraft läggs på att säkra tillgången på kort och lång sikt. Det är vanligtvis kommunen eller den privata utföraren som är ansvarig för att det finns skyddsutrustning. Det sker nu en fördelning av skyddsmaterial i länet utifrån antalet bekräftade eller misstänkta brukare i kommunerna med covid-19. Tillgången till skyddsmaterial inom hemtjänsten bedöms idag vara tillräcklig.